

Дворовий Максим Володимирович,
аспірант 2-го року навчання за напрямом «Право»
Докторської школи імені родини Юхименків
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

<https://orcid.org/0009-0006-0805-7556>

ЗАХИСТ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ДЕРЖАВОЮ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТА ЄС ПРО ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

Анотація. Акт ЄС про цифрові послуги слугує основною правовою рамкою на рівні Європейського Союзу для регулювання діяльності провайдерів цифрових платформ та гарантування прав користувачів у відносинах з платформами. Впровадження його норм до українського законодавства вже передбачене серед низки взятих на себе Україною євроінтеграційних зобов'язань та має бути втілене в життя до кінця 2026 року. Водночас, унікальний механізм його впровадження, розроблений для Єдиного цифрового ринку та для зручності користувачів в межах ЄС, не може бути прямо застосований в Україні через юрисдикційні та потенційні політико-правові обмеження. Як наслідок, спроби його впровадження можуть зіткнутися з додатковими обмеженнями прав користувачів через застосування єдиних доступних для держави шляхів впливу на суб'єктів, що діють за межами української юрисдикції.

147

Протягом 2025–2026 років загострилася дискусія щодо потреби правового регулювання цифрових платформ в Україні. Вона концентрується довкола двох основних

проблем — захисту прав неповнолітніх користувачів¹ і використання відповідних платформ для вчинення терористичних злочинів². Попри актуалізацію цієї проблеми в інформаційному просторі, єдиною законодавчою пропозицією, що на сьогодні перебуває на розгляді Верховної Ради України, залишається Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація (№ 1115), зареєстрований ще у березні 2024 року³. Вона критикувалася експертами Ради Європи як така, що не відповідає міжнародним стандартам у сфері регулювання цифрових платформ та створює надмірний тиск на провайдерів⁴.

Основним документом, який регулює діяльність платформ та є актуальним для українського законодавця як міжнародний стандарт, є Регламент 2022/2065 щодо Єдиного ринку для цифрових послуг (Акт ЄС про цифрові

¹ Шевченко Л. Заборонити соцмережі до 16 років? Юрчишин пояснює, чому Telegram і TikTok — загроза для українських дітей. 24 канал. URL: https://24tv.ua/zaborona-sotsmerezhh-dlya-ditey-ukrayini-zablokuyut-telegram-tiktok_n3006617 (дата звернення: 06.03.2026).

² Глава МВС та заступник глави СБУ вбачають за доцільне обмежити роботу Телеграму задля мінімізації вербування і терактів. *Interfax-Україна*. <https://interfax.com.ua/news/general/1146706.html> (дата звернення: 06.03.2026).

³ Проект Закону № 1115 про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43884> (дата звернення: 06.03.2026).

⁴ Авдеева Т. Юридичний висновок щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація». URL: <https://rm.coe.int/lex-09-legal-opinion-ukraine-ua/1680b5ebc6> (дата звернення: 06.03.2026).

послуги)⁵. Основною метою його положень є надання користувачам платформ можливості більше контролювати власний досвід споживання контенту на таких платформах через запровадження низки обов'язків належної обачності («due diligence»), як-от створення доступних та дружніх до користувача механізмів подання скарг на протиправний контент та внутрішньої системи розгляду спорів, прозорість рекомендаційних систем або заборона створення онлайн-інтерфейсу, який би обмежував здатність користувачів приймати вільні та поінформовані рішення. Хоча його положення передбачають наглядові та контрольні повноваження національних Координаторів цифрових послуг та інших компетентних органів, а також Європейської комісії, ідеологія цього регулювання передбачає звернення до регуляторів лише у випадках, коли провайдери цифрових платформ не можуть забезпечити інфраструктуру захисту прав або ж можливість здійснення поінформованого вибору щодо можливості користування своїми сервісами.

149

Попри відсутність згадок про Акт ЄС про цифрові послуги в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та додатках до неї⁶, потреба його впровадження вже закріплена Україною у своїх внутрішніх документах, що стосуються європейської інтеграції. Зокрема, Дорожня карта з питань верховенства права,

⁵ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2065> (дата звернення: 06.03.2026).

⁶ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014: станом на 14.10.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 06.03.2026).

схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України відповідно до переговорної рамки ЄС, передбачає, що розроблення та прийняття закону щодо приведення українського законодавства у відповідність до Акта ЄС про цифрові послуги має бути здійснено протягом IV кварталу 2026 року ⁷. Такий часовий проміжок є достатньо швидким, однак потребує вирішення низки концептуальних проблем при транспозиції з огляду на особливості архітектури Акта ЄС про цифрові послуги, які викликані його спрямованістю на забезпечення Єдиного цифрового ринку, що діє серед держав – членів ЄС. Саме ці елементи Акта стали запорукою початку його впровадження та відсутності активної протидії цим нормам зі сторони американських технологічних компаній аж до моменту обрання Дональда Трампа президентом США у 2024 році ⁸.

150

По-перше, стаття 2 Акта передбачає, що його положення застосовуються до посередницьких послуг (які включають до себе послуги цифрових платформ), що пропонуються користувачам, які мають місцезнаходження або розташовані в Союзі, незалежно від місцезнаходження провайдерів. За статтею 13 Акта, ті провайдери, які не розташовані в ЄС, мають номінувати свого юридичного представника в одній з держав – членів ЄС. При цьому, регулювання таких провайдерів в усьому ЄС здійснюватимуть

⁷ Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»: Розпорядження Кабінету Міністрів України №475-р від 14.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-p> (дата звернення: 06.03.2026).

⁸ The Foreign Censorship Threat: Part II: Europe's Decade-Long Campaign to Censor the Global Internet and How It Harms American Speech in the United States. Interim Staff Report of the Committee on the Judiciary of the US House of Representatives, 3 February 2026. URL: <https://judiciary.house.gov/sites/evo-subsites/republicans-judiciary.house.gov/files/2026-02/THE-FOREIGN-CENSORSHIP-THREAT-PART-II-2-3-26.pdf> (дата звернення: 06.03.2026).

регуляторні органи однієї держави — а саме тієї, де знаходиться головне місцезнаходження («main establishment»), або ж, для провайдерів, які не інкорпоровані в ЄС, тієї, у якій номінований юридичний представник. Метою цієї системи є концентрація регуляторних повноважень в одних руках, як для зручності користувачів платформ, так і самих провайдерів, яким не потрібно тримати розгалужену систему комплаєнсу в усіх державах — членах ЄС та очікувати на дії проти себе у багатьох юрисдикціях.

Другим унікальним елементом архітектури Акта ЄС про цифрові послуги є передання повноважень щодо його впровадження до певного кола суб'єктів — провайдерів послуг найбільших цифрових платформ — із національного на наднаціональний рівень. Згідно з частинами другою–третьою статті 56 Акта, впровадження цього регулювання здійснюватиме Європейська комісія, виконавчий орган ЄС⁹. Хоча вона може запитувати інформацію, потрібну для розслідувань, у Координатора цифрових послуг держави місцезнаходження провайдера послуг відповідної платформи, саме Європейська комісія виноситиме рішення про застосування санкцій щодо провайдерів.

Вирішення цих питань при транспозиції Акта ЄС про цифрові послуги є наріжним каменем для забезпечення дієвості захисту прав користувачів цифрових платформ в Україні. Втім, дискусія з питань правового регулювання цифрових платформ нині майже відсутня, або ж спирається на спрощене розуміння природи діяльності цих суб'єктів.

Жвавішою вона є серед інших держав — кандидаток до вступу до Європейського Союзу, зокрема у західно-балканському регіоні, який перебуває у схожому до

⁹ Consolidated version of the Treaty on European Union OJ C 326, 26.10.2012, pp. 13–390. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/oj/eng (дата звернення: 06.03.2026).

українського становищі в рамках євроінтеграційних процесів. Боснійська організація «Zašto ne» пропонує обмежити національне регулювання провайдерів найбільших цифрових платформ з огляду на відсутність належних спроможностей щодо такого регулювання на національному рівні серед країн так званої західнобалканської шістки («WB6») ¹⁰. Серед інших їхніх пропозицій, також підтриманих сербськими дослідницями Бояною Костіч та Аною Тошкіч Цветінович, варто відзначити запровадження можливого регіонального підходу до імплементації регулювання провайдерів цифрових платформ ¹¹, зокрема шляхом аналізу можливості призначення такими провайдерами регіональних юридичних представників ¹². Додатковим ризиком, крізь який розглядають процес імплементації Акта ЄС про цифрові послуги у державах, що належать до «WB6», є стан верховенства права у цих державах, а також крихкість демократичних інституцій, на які може бути покладене їх впровадження.

Західнобалканська дискусія є актуальною і для України, де нині діє правовий режим воєнного стану, що

¹⁰ UG Zašto ne. Expanding the reach and impact of the EU digital regulatory and co-regulatory framework relevant for improving the information integrity, media credibility and protection of human rights of citizens in the Western Balkans countries. URL: https://osfwb.org/wp-content/uploads/2025/09/Advocacy-Brief_DSA_EU-Institutions-1.pdf (дата звернення: 06.03.2026).

¹¹ Kostic B. and Toskic Cvetinovic A. (eds.) Towards a Feasible Implementation of the Digital Services Act in the Western Balkans: Study of the regulatory and institutional preparedness for harmonization with DSA in the Western Balkans, June 2024. URL: <https://www.partners-serbia.org/public/news/dsa-wb-new.pdf> (дата звернення: 06.03.2026).

¹² Sudosteuroopa and Aspen Institute. Berlin Process Civil Society & Think Tank Forum 2024: Policy Recommendations. URL: https://wb-csf.eu/docs/24114_ASPEN_SOG_GESAMTREPORT_INTERNET_241004.pdf.pdf (дата звернення: 06.03.2026).

дозволяє впроваджувати додаткові обмеження на права людини. При цьому, низка інституцій, що відповідальні за регулювання цифрового простору, зокрема Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, неналежно забезпечені фінансовими та людськими ресурсами для ефективного забезпечення прав споживачів послуг у нинішніх сферах компетенції¹³. Сценарій надання цим державним органам додаткових повноважень навіть щодо цифрових платформ, місцезнаходженням яких є Україна, шляхом номінації їх як Координаторів цифрових послуг або ж одного з компетентних органів за транспонованим законодавством може лише погіршити їх здатність до регулювання.

Значно більшу цікавість може становити можливість регулювати діяльність провайдерів найбільших цифрових платформ на національному рівні внаслідок впровадження Акта ЄС про цифрові послуги, замішуючи роль Європейської комісії та спираючись на юрисдикційні положення статті 2 Акта. Цей сценарій на сьогодні розглядається як один з базових, зокрема через неможливість запозичення регіонального підходу, про що свідчить як згаданий вище законопроект № 11115, так і інші спроби регулювання, що аналізувалися експертами Ради Європи¹⁴. Втім, його застосування може зіткнутися з опором зі

153

¹³ DG-ENEST. Ukraine Report 2025, 4 November 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en (дата звернення: 06.03.2026).

¹⁴ Банісар Д., Дворовий М. Юридичний висновок щодо проекту Закону України «Про захист прав громадян на достовірну інформацію та забезпечення інформаційної безпеки, що здійснюється національним регулятором». URL: <https://rm.coe.int/lex-06-legal-opinion-ukraine-ua-/1680b5128b> (дата звернення: 06.03.2026).

сторони провайдерів¹⁵. У разі їх відмови поширювати вимоги щодо належної обачності на українських користувачів та фактичне ігнорування вимог законодавства, єдиним заходом в арсеналі українських органів державної влади може залишитися блокування відповідних платформ. Цей захід, хоча його застосування і дозволяється положеннями частини першої статті 82 Акта ЄС про цифрові послуги, є екстраординарним і може призвести до ризиків ще більшого обмеження прав користувачів платформ — зокрема таких, як доступ до інформації, доступ до архівів та листування, а також право на свободу підприємницької діяльності. Тож його запровадження може лише погіршити стан гарантування цифрових прав в Україні і має прийматися відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини¹⁶.

¹⁵ UG Zašto ne. Expanding the reach and impact of the EU digital regulatory and co-regulatory framework relevant for improving the information integrity, media credibility and protection of human rights of citizens in the Western Balkans countries. URL: https://osfwb.org/wp-content/uploads/2025/09/Advocacy-Brief_DSA_EU-Institutions-1.pdf (дата звернення: 06.03.2026).

¹⁶ ECtHR, OOO Flavus and Others v Russia, App nos 12468/15 and others, Judgment, 23 June 2020. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203178> (дата звернення: 06.03.2026).